ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник для українців у Чеській Республіці
POROHY Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 5/2024, рік XXX | č. 5/2024, ročník XXX
Усі електронні випуски часопису "Пороги" знайдете на:
ukrajinci.cz/casopis-porohy

Діячі України. Плакати портрети 2015, ілюстрація: Тетяна Андрєєва / Tetyana Andreyeva

ІСТОРІЇ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ ТА ІВАНА ПУЛЮЯ В ЧЕХІЇ / С. 8

2-7

Колонка в соцмережі; Хроніки громади; Актуальна інформація для тимчасово переселених; Правознавство;

8-11

Українські Генії в Еміграції: Історії Олени Теліги та Івана Пулюя в Чехії; Розкриття альтернативних історій: чеські утопії;

12-22

Володимир В'ятрович: Війна як виклик для української демократії; Історія Чехії від братів Капранових; Здоров'я.

ПЕРЕДПЛАТА МІСЯЧНИКА "ПОРОГИ"

ВСЬОГО ЗА 500 CZK / РІК

РАЗОМ З ПОШТОВОЮ ПЕРЕСИЛКОЮ

Посилання на формуляр

Замовити часопис можна так:
вислати кошти на рахунок: **1925774379/0800**
і повідомити редакцію про оплату
та адресу замовника.

Інформація: **uicr@centrum.cz**
або на: **ukrajinci.cz/ua/casopis-porohy**

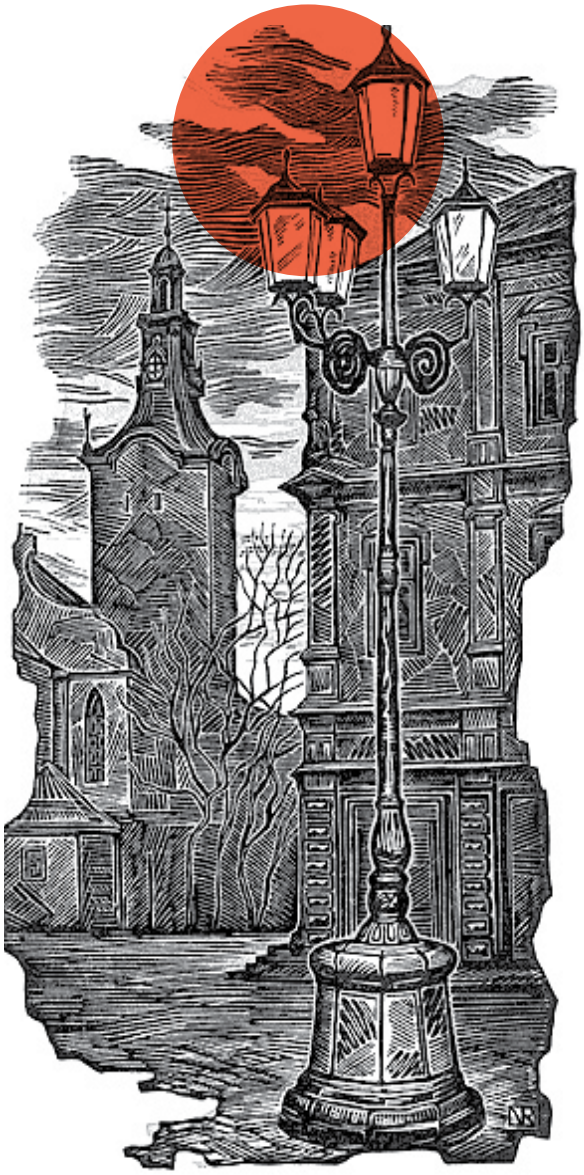
QR Platba

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 5/2024, рік XXX. Підписано до друку 26 липня 2024 року. **Ел. пошта**: uicr@centrum.cz. **Інтернет-адреса**: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. **Номер готували**: Богдан Райчинець, Олексій Севрук, Тетяна Пилипчук, Олег Баланда. **Літературний редактор:** Богдан Козуб. **Художнє оформлення та верстка**: Тетяна Пилипчук, www.plttn.com. Використовуються повідомлення пресслужб посольств, інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і не поділяти поглядів автора. Часопис видається із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: "Українська ініціатива в ЧР", Воцелова 3, Прага 2, ід. номер: 60448296; **контакт**: uicr@centrum.cz, www.ukrajinci.cz; Facebook.com/ukrajinska.uicr; **розрахунковий рахунок**: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského "porih" – práh, říční práh. Číslo 5/2024, ročník XXX. Uzávěrka: 26. července 2024. **E-mail**: uicr@centrum.cz, **web**: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. **Číslo připravili**: Bohdan Rajčinec, Alexej Sevruk, Teťana Pylypčuk, Oleh Balanda. **Literární redaktor**: Bohdan Kozub. **Art director a redaktor**: Teťana Pylypčuk, www.plttn.com. Používáme tiskové zprávy velvyslanectví, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Za pravdivost uvedených informací je zodpovědný autor článku. Redakce může krátit text a neshodovat se s názory autora. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: Ukrajinská Iniciativa v ČR, z.s., Vocelova 3, Praha 2, IČO: 60448296, **kontakt**: uicr@centrum.cz, www.ukrajinci.cz.; Facebook.com/ukrajinska.uicr, **číslo účtu**: 1925774379/0800.

MINISTERSTVO KULTURY

ЇХАТИ ДО ЛЬВОВА

Львів. 1991. Гравюра Руслан Виговський

Текст: **ОЛЕКСІЙ СЕВРУК**

До Львова можна доїхати різними шляхами і з різною метою. Цього разу метою став фестиваль "Місяць авторських читань", який роблять друзі у спрощеному дводенному форматі. Транспортний засіб: автівка-бусик, що долає відстань із Брна, головного міста фестивалю, до Львова за 7 годин, якщо вірити ґуґл-мапам, насправді ж, з усіма зупинками і кордоном, за одинадцять із хвостиком. Повертаюся сюди після семи років і галюцинаційне відчуття підсилюється спекою й часом, проведеним за кермом. Наша чеська делегація іде на локацію фестивалю за звуків генераторів, які тріскотять ледь не перед кожною крамничкою, кожним модним бутиком і газетним кіоском, наповнюючи розігріте повітря смородом горілої солярки. За їхнім звуком можна безпомилково визначити відсутність електроенергії.

Львів – тилове місто, та все ж і тут відчутна певна напруга, певні ознаки війни. Окрім всюдисущих генераторів, це велика кількість військових. Від підкачаних чоловіків у модних формах, певно, з якихось елітних підрозділів, до статечних дядьків у простіших. Підглянуті зворушливі сцени. Чоловік у пікселі, разом із жінкою, везе коляску з дівчинкою, яка народилася очевидно вже після повномасштабки. У книгарні «Є» дівчина на касі надає знижку хлопцеві у військовому. Він і вона, обидвоє середніх літ, цілуються на розі так палко, як уже ніби й не притаманно їхньому вікові. Він у формі, видно приїхав на кілька днів у відпустку. Мимоволі ловиш себе на почутті провини перед усіма цими людьми. Потім згадуєш про непродуктивність синдрому уцілілого, хоч це й мало допомагає…

Нічне життя вирує. Сквери на центральних міських проспектах сповнені людей, заклади й вулиці навколо кнайп і барів дихають в обличчя цигарковим димом, лунає сміх. Багато молоді. Львів воєнного часу не втратив свого блиску, чітко впізнаваного фланерського обличчя. І не дивно. Життя триває наперекір усьому, люди намагаються звільнитися від напруги, як можуть і вміють. Та після одинадцятої ночі відбувається повільне згортання цього "движу". Офіціанти розраховують гостей і заносять столики досередини. Коли ж дзвони на львівських соборах відбивають північ, місто стихає. Непереможене місто вільної країни, яке запропонувало прихисток тисячам і тисячам людей. Яке своїм життям стверджує обмеженість і ницість смерті.

А вночі на місто обвалюється тропічна злива.

ВАСИЛЬ ЗВАРИЧ ПРИЗНАЧЕНИЙ НАДЗВИЧАЙНИМ І ПОВНОВАЖНИМ ПОСЛОМ УКРАЇНИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Василь Зварич, який дотепер був послом у Польщі, хоче зробити «все можливе і неможливе», щоб далі зміцнити відносини Києва і Праги. У вівторок він вручив вірчі грамоти президентові Чехії Петрові Павелу.

На церемонії вручення вірчих грамот Зварич подякував президенту Чехії, парламенту, уряду та всьому чеському народу за значну підтримку України в умовах російської агресії. Новий посол заявив, що зробить усе можливе, щоб зміцнити відносини між Україною та Чехією, та висловив надію на подальший розвиток співпраці.

"*Я переконаний, що разом з вами ми матимемо можливість святкувати тут, у Чеській Республіці, нашу спільну перемогу над російським агресором*," — зазначив Зварич під час зустрічі.

Посол також наголосив на важливості стратегічного партнерства між двома країнами та відзначив роль Чехії на міжнародній арені у захисті міжнародного права. "*Це буде перемога України та всього вільного світу над російським агресором. Це буде перемога добра над злом, перемога демократії над злочинним кремлівським режимом,*" — додав він. Подію широко висвітлили чеські ЗМІ. Вони цитували Зварича та розповідали, що Україна тепер має нового посла в Чехії.

Нагадаємо, що Президент України Володимир Зеленський 21 червня 2024 року підписав укази, якими звільнив з посади посла у Польщі Василя Зварича та призначив його послом у Чехії. Раніше послом України в Чехії був Євген Перебийніс. Його звільнили 9 липня 2022 року та призначили на посаду заступника міністра закордонних справ.

Майже два роки Чехія перебувала без українського посланця, що ускладнювало роботу деяких міністерств. Так, наприклад, очільник МВС Чехії заявив, що посол України на території Чехії потрібен терміново й він вважає помилкою те, що його немає.

Зазначимо, Василя Зварича з лютого 2022 року призначили послом України у Польщі. До цього він обіймав посаду директора другого територіального департаменту Міністерства закордонних справ України, а перед цим був заступником директора департаменту інформаційної політики МЗС. Він також був радником-посланником посольства України в Польщі. Також він має досвід роботи в посольствах України у США і Туреччині.

Василь Богданович Зварич – уродженець Стрийщини. ■

Пороги

МЗС ОРГАНІЗУВАЛО ВІЗИТ ПОНАД 30 ГЛАВ ІНОЗЕМНИХ ДИПМІСІЙ ДО МІСЦЯ РОСІЙСЬКОГО УДАРУ ПО «ОХМАТДИТУ»

На доручення глави МЗС України Дмитра Кулеби 8 липня заступник міністра Євген Перебийніс разом із 33 главами дипломатичних місій, акредитованих в Україні, відвідали одну з найбільших дитячих лікарень України «Охматдит», яка зазнала значних пошкоджень внаслідок російського ракетного удару.

Делегація іноземних послів мала змогу на власні очі побачити наслідки варварського удару російської ракети по медичному закладу, в якому перебували цивільні люди, зокрема діти, які лікувалися від раку та інших важких захворювань.

Євген Перебийніс закликав представників дипмісій та міжнародних організацій рішуче відреагувати на цей жахливий воєнний злочин та докласти максимум зусиль для посилення протиповітряної оборони України.

На місці були присутні міністр внутрішніх справ Ігор Клименко та директор "Охматдиту" Володимир Жовнір, які поінформували іноземних дипломатів про наслідки російського терору.

До складу делегації увійшли керівники та представники дипломатичних місій ЄС, НАТО, УВКБ ООН, ПРООН, ЮНІСЕФ, Азербайджану, Австрії, Аргентини, Вірменії, В'єтнаму, Греції, Індії, Індонезії, Іспанії, Італії, Канади, Мексики, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Північної Македонії, Польщі, Святого Престолу, Словаччини, Словенії, Судану, Туреччини, Фінляндії, Франції, Чехії, Чорногорії, Швейцарії, Швеції, Японії. ■ **Пороги**

У ПРАЗІ ВІДКРИЛАСЯ ПЕРША УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ «ВУСА ШЕВЧЕНКА»

Українська книгарня «Вуса Шевченка» відкрилася 13 липня в Празі. Її відкрив засновник видавництва «Прометей» Андрій Носач.

Як повідомили власники, у книгарні продаватимуть українські книги. Для першої поставки закуплено понад 1300 екземплярів.

«Ми завеземо доволі багато дитячих та підліткових книг. Також будуть доступні дорослі художні та нонфікшн книги», – зазначили власники.

Окрім цього, в книгарні організовуватимуть лекції, зустрічі, читацькі клуби.

«Вуса Шевченка» працює за адресою: Lupačova, 7, Praha 3 (найближча трамвайна зупинка – Olšanské Náměstí).

Адміністрація книгарні сподівається на сталий попит і обіцяє:

«Ми щотижня доставлятимемо до книгарні новинки, якщо матимемо вашу підтримку та попит на українську книгу». ■

Пороги

ДИТЯЧИЙ САДОК ДЛЯ УКРАЇНЦІВ У ПРАЗІ

У садочок можуть записуватися діти від 2 років, з будь-якого району Праги. В рамках підтримки українців – безплатне відвідування у вересні, з оплатою лише за харчування. З жовтня по грудень діятиме 50% знижка на всі послуги.

Новий дитячий садочок розташований за адресою: **Hofbauerova 1447/6, 163 00, Praha 17-Řepy**.

Садок пропонує широкий спектр послуг, зокрема освітні, мистецькі, фізичні та духовні програми. Заклад працює з 7.00 до 17.00 з понеділка по п'ятницю. На жаль, садочок не має додаткового фінансування, тому зробити його повністю безплатним неможливо. Але все буде за доступною ціною. Наразі в рамках підтримки української громади буде забезпечене безплатне відвідування у вересні, з оплатою лише за харчування. З жовтня по грудень діятиме 50% знижка на всі послуги. У дитячий садочок можуть записуватися діти з будь-якого району міста.

Для реєстрації до садочка потрібні:

- копія паспорта одного з батьків або опікуна;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- документ, що підтверджує статус біженця або інший документ, що підтверджує статус: довідка про тимчасовий захист або інші офіційні документи;
- підтвердження від чеського лікаря про всі необхідні щеплення дитини;
- документ, що підтверджує зв'язок одного з батьків з ринком праці: один з батьків або опікун повинен надати документ, який підтверджує його зайнятість або активний статус на ринку праці. Це може бути: підтвердження від роботодавця, "уряду праці" (якщо батько або опікун зареєстрований як шукач роботи), підтвердження про навчання на денній формі, підтвердження про підприємницьку діяльність. Ці документи необхідні для забезпечення належного процесу реєстрації та дотримання всіх юридичних вимог. ■

Пороги

ЖОРСТОКИЙ РОСІЙСЬКИЙ НАПАД НА КИЇВ: ЄКУ ТА ЧЕСЬКІ НУО ВІДКРИВАЮТЬ ЗБОРИ НА ДОПОМОГУ "ОХМАТДИТУ"

Масований російський напад на Київ та інші українські міста в понеділок після обіду залишив свій слід у світовій свідомості чорним чорнилом. Ракети вразили житлові та офісні будівлі, а також київську дитячу лікарню "Охматдит", де зруйнували будівлю для діалізу, онкологічне відділення, післяопераційні палати та операційні зали. Під час нападу також постраждав пологовий будинок "Ісіда". Було вбито понад сорок людей, зокрема чотирьох дітей. Ще сотні людей отримали поранення.

Європейський Конгрес Українців спільно з чеськими неурядовими організаціями заявили, що "масштабна атака Росії на Київ та інші українські міста була вписана у світову свідомість чорним чорнилом у понеділок вдень". Вони відкрили збори на допомогу Україні.

ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ І МОЖЛИВІСТЬ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА ДОВГОСТРОКОВЕ ПЕРЕБУВАННЯ У 2025 РОЦІ

Ця сторінка містить загальну інформацію, яка буде постійно оновлюватися протягом законодавчого процесу закону Lex Ukrajina VII та згідно з відповідними урядовими постановами.

Тимчасовий захист у 2025 році

На початку 2025 року особи з тимчасовим захистом будуть мати змогу знову реєструватися для його продовження. Як і в попередні роки, процес включатиме онлайн-реєстрацію та подальше отримання візової наклейки у відділенні Міністерства внутрішніх справ.

Більше інформації щодо початку та перебігу онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту ми опублікуємо у цьому розділі Інформаційного порталу для іноземців, на фейсбук-сторінці Naši Ukrajinci (facebook.com/oampMV) та в інших офіційних інформаційних каналах Департаменту з питань надання притулку та міграційної політики (ОАМР) Міністерства внутрішніх справ ЧР.

Спеціальний дозвіл на довгострокове перебування

У зв'язку з поправкою до Закону Lex Ukrajina VII особи з тимчасовим захистом, які будуть відповідати встановленим умовам, зможуть отримати дозвіл на перебування у вигляді спеціального дозволу на довгострокове перебування.

Особам, що матимуть намір цей дозвіл отримати, необхідно буде виявити інтерес під час онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту.

З міркувань безпеки заявників, виявлення інтересу в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування буде можливим лише за умови, якщо відповідна особа під час онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту увійде в систему за допомогою інструментів електронної ідентифікації (наприклад NIA або банківської ідентифікації).

Спеціальний дозвіл на довгострокове перебування не є заміною статусу тимчасового захисту. В осіб, які не відповідають умовам для його отримання, зберігатиметься статус перебування на основі тимчасового захисту.

Хто може отримати спеціальний дозвіл на довгострокове перебування

Цей вид довгострокового перебування може отримати **особа з тимчасовим захистом, яка виявить інтерес щодо його отримання під час онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту та відповідатиме встановленим умовам**.

Чоловік, дружина та їхні неповнолітні діти повинні будуть спільно виявити інтерес в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування як члени т. зв. спільного домогосподарства. Більше про процес виявлення інтересу ви знайдете в наступному розділі.

До умов зокрема належить:

- **виявлення інтересу** після завершення онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту,
- **попереднє безперервне перебування на підставі тимчасового захисту строком понад 2 роки** (не поширюється на осіб віком до 18 років),
- **несудимість** (відомості з Реєстру судимостей, не поширюється на осіб віком до 15 років),
- **економічна незалежність** (в урядовій постанові буде зазначено розмір необхідного доходу та період, який буде враховуватися),
- **незалежність від отримання гуманітарної допомоги** (за відповідний період згідно з урядовою постановою),
- **відсутність заборгованостей за медичне страхування**,
- **забезпечення власного житла**, про яке було належним чином повідомлено Департаменту з питань надання притулку та міграційної політики (ОАМР) Міністерства внутрішніх справ,
- **дійсний закордонний паспорт**,
- **дотримання обов'язкового відвідування школи** в Чеській Республіці для дітей віком від 6 до 14 років.

Відповідність умовам буде розглядатися ретроспективно за попередньо визначений період (згідно з урядовою постановою) на основі даних з державних реєстрів. Всі особи, які спільно виявлять інтерес в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування, повинні будуть відповідати умовам.

Реєстрація для отримання спеціального дозволу на довгострокове перебування буде проходити у декілька турів, якщо вони будуть передбачені. Умови для його отримання будуть уточнені урядовою постановою завжди перед кожним окремим туром, а детальніша інформація щодо їхнього виконання буде поступово публікуватися на цій сторінці.

Виявлення інтересу

Виявити інтерес необхідно під час онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту.

Виявлення інтересу буде дійсним протягом одного року для всіх можливих турів реєстрації для надання спеціального дозволу на довгострокове перебування, які згідно з урядовою постановою будуть проходити відповідного року.

Це означає, що якщо на момент реєстрації особа не відповідає умовам, але виконає їх протягом року та хоче брати участь у наступних турах, вона повинна виявити свій інтерес вже під час реєстрації для продовження тимчасового захисту.

Спільне виявлення інтересу в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування

Подружня пара та неповнолітні діти з тимчасовим захистом зобов'язані усі разом виявити інтерес в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування. Тому не можна, наприклад, щоб інтерес виявили лише батьки, а їхні неповнолітні діти – ні. Для спільного виявлення інтересу вони також можуть додати інших осіб, яких можна вважати частиною спільного домогосподарства.

До осіб, які мають обов'язок спільно виявити інтерес, належать:

- **подружжя** (зареєстровані партнери або уповноважені представники неповнолітніх дітей, які й самі мають тимчасовий захист),
- **їхні неповнолітні діти** (неповнолітні діти, інтереси яких вони мають право представляти).

Чоловік та дружина виявляють інтерес окремо в межах власної реєстрації для продовження тимчасового захисту, де вони зобов'язані заповнити інформацію про другого з подружжя. Крім того, один з подружжя

зобов'язаний виявити інтерес також про своїх неповнолітніх дітей (віком до 18 років), знову ж таки, в межах власної реєстрації для продовження тимчасового захисту.

До осіб, яких можна додати до виявлення інтересу в межах спільного домогосподарства, належать:

- їхні повнолітні діти, що перебувають у них на утриманні,
- їхні батьки віком понад 65 років,
- їхні батьки незалежно від віку, які не в змозі самі про себе дбати через стан здоров'я.

Цих осіб, які хочуть приєднатися до спільного виявлення інтересу, може під час своєї реєстрації для продовження тимчасового захисту додати один з подружжя (зі спільного домогосподарства, до якого ці особи додаються). **Водночас ці особи зобов'язані в межах власної реєстрації вказати особу, яка їх зазначила у виявленні інтересу для спільного домогосподарства.**

Ці особи можуть виявити інтерес також окремо під час власної реєстрації для продовження тимчасового захисту. Однак в такому разі їхня економічна незалежність (доходи) буде розглядатись окремо, через що вони можуть не відповідати цій умові.

До спільного домогосподарства не належать інші члени сім'ї та інші особи, які проживають за спільною адресою, навіть якщо це партнер або партнерка, з яким/якою не перебувають у шлюбі. Такі особи будуть мати можливість виявити інтерес в межах власної реєстрації.

Крім того, до спільного домогосподарства не належить особа, яка має інший вид дозволу на перебування (наприклад робочу карту). Ця особа не буде розглядатись в межах спільного домогосподарства (наприклад, її доходи не можуть бути доданими до доходів спільного домогосподарства).

Які можливості надає спеціальний дозвіл на довгострокове перебування

Основні параметри:

- звичайний статус перебування відповідно до Закону про перебування іноземців терміном на 5 років,
- вільний доступ до ринку праці,
- не потрібно проходити адаптаційно-інтеграційний курс.

На що слід звернути увагу

Особи з дозволом на перебування мають такі обов'язки:

- **обов'язок сплатити адміністративний збір за кожну видану картку** спеціального дозволу на довгострокове перебування у розмірі 2 500 чеських крон, для осіб віком до 15 років – 1 000 чеських крон,
- **обов'язок бути застрахованим для осіб віком понад 18 років:**
  - працевлаштовані особи включені до системи державного медичного страхування (сплачує роботодавець)
  - решта осіб, що не працюють, повинні придбати комплексне медичне страхування власним коштом,
- **обов'язок оплачувати медичне страхування за осіб віком до 18 років**:
  - державне медичне страхування за цих осіб оплачує законний представник.

Особи зі спеціальним дозволом на довгострокове перебування будуть мати право подати заяву на зміну мети перебування на:

- **дозвіл на перебування з метою спільного проживання сім'ї на території Чеської Республіки,**
- **дозвіл на перебування з метою навчання,**
- **дозвіл на перебування з метою науково-дослідної роботи,**
- **синю карту.**

Подання заяви на отримання дозволу на постійне проживання

Особа зі спеціальним дозволом на довгострокове перебування може подати заяву на отримання дозволу на постійне проживання після виконання умови 5 років безперервного перебування на території Чеської Республіки. З цією метою строк перебування за спеціальним дозволом на довгострокове перебування зараховується повністю. Попередній дозвіл на перебування на підставі тимчасового захисту зараховується як половина.

Процес отримання спеціального дозволу на довгострокове перебування

- Добровільне виявлення інтересу в межах онлайн-реєстрації для продовження тимчасового захисту (початок 2025 року).
- Внесення до непублічного списку заявників.
- Розгляд відповідності умовам на основі даних з державних реєстрів станом на дату, визначену постановою уряду.

У разі відповідності умовам:

- Реєстрація для отримання спеціального дозволу на довгострокове перебування (протягом 2025 року).Запис на зняття біометричних даних.
- Зняття біометричних даних.
- Видача біометричної картки дозволу на перебування.

У разі невідповідності умовам:

- Отримання інформації про те, які саме умови не виконано.
- Внесення до списку заявників на наступний тур поточного року, якщо він буде передбачений у постанові уряду.

> *Особи зі спеціальним дозволом на довгострокове перебування не будуть мати право на т. зв. нестрахові соціальні виплати (допомога на житло, позачергова негайна допомога (МОР), допомога по догляду за дитиною, виплати на дітей та ін.) та на присвоєння персонального ідентифікаційного номера (rodného čísla).*

Що відбудеться у випадку невідповідності умовам отримання спеціального дозволу на довгострокове перебування у першому турі?

Вважається, що особи, які виявили інтерес в отриманні спеціального дозволу на довгострокове перебування, зможуть виконати умови для його отримання в майбутньому (наприклад, умову 2 років безперервного перебування). Такі особи можуть отримати спеціальний дозвіл на довгострокове перебування у наступних турах, якщо вони будуть оголошені. Тому, навіть якщо на момент реєстрації особа не відповідає умовам, але виконає їх протягом року і хоче взяти участь у наступних можливих турах, вона повинна виявити інтерес вже під час реєстрації для продовження тимчасового захисту.

Параметри умов у можливих наступних турах можуть змінюватися. ■

gfrs.gov.cz

УКРАЇНСЬКІ ГЕНІЇ В ЕМІГРАЦІЇ: ІСТОРІЇ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ ТА ІВАНА ПУЛЮЯ В ЧЕХІЇ

Українська історія багата на визначних діячів, які зробили значний внесок у розвиток культури, науки і громадського життя. Серед таких особистостей особливе місце займають Олена Теліга та Іван Пулюй. Обидва проживали в Чехії, де змогли реалізувати свій потенціал і залишити слід не лише в українській, а й у європейській історії.

Текст: Юлія ГОРЧИНСЬКА

Поетеса Незламного Духу: Олена Теліга в Празі

Олена Теліга народилася 21 липня 1907 року в Санкт-Петербурзі, але її дитинство пройшло в Києві. Після революції 1917 року сім'я емігрувала до Чехії, де Олена завершила свою освіту. Вона вивчала історію та філологію у Празькому університеті.

Діячка відома передусім як поетеса та публіцистка. Її творчість пронизана патріотичними мотивами, любов'ю до України та прагненням до боротьби за її незалежність. Вірші Теліги вирізняються глибоким ліризмом та емоційною напругою.

> *Тільки той, хто любить Україну всією душею, здатний зрозуміти її трагічну історію і її величезний потенціал*

Олена Теліга активно долучалася до літературного життя Чехословаччини, зокрема до української емігрантської громади. Вона була учасницею літературного гуртка «Молоде Слово», що об'єднував українських письменників та поетів у Празі. Її вірші, написані в цей період, відзначаються глибоким ліризмом, патріотизмом та любов'ю до України. Творчість Теліги, хоча й присвячена українській тематиці, знайшла відгук і серед чеської інтелігенції. Її поезія перекладалася на чеську мову, і це сприяло взаємному культурному обміну між українською та чеською літературними традиціями.

> Держави стоять не на династії, а на внутрішній єдності і силі народу

Поетеса брала активну участь у громадському житті української діаспори в Чехословаччині. Вона організовувала та проводила літературні вечори, виступала на культурних заходах, сприяла поширенню української культури за межами України. Її діяльність допомогла зміцнити зв'язки між українськими емігрантами і чеським суспільством, сприяючи взаєморозумінню та співпраці.

Зокрема, Олена Теліга була не лише поетесою, але й активною політичною діячкою. Вона брала участь у роботі Організації Українських Націоналістів і вела активну пропагандистську діяльність. Вона повернулася до окупованої німцями України під час Другої світової війни, де організувала культурні заходи та видавала патріотичні матеріали. В лютому 1942 року Олена Теліга була арештована гестапо і розстріляна у Бабиному Яру в Києві. Її смерть стала символом нескореності та самопожертви в ім'я України.

Внесок Олени Теліги для Чехії не обмежується літературною та громадською діяльністю. Її приклад надихає нові покоління українців у Чехії продовжувати працювати над збере-

Олена Теліга. Ілюстрація Софії Сулій

женням та популяризацією української культури. Вона стала символом стійкості та патріотизму, залишивши незабутній слід у серцях як українців, так і чехів. На честь Олени Теліги у Чехії встановлено пам'ятні дошки та проводяться заходи, присвячені її творчості й життю. Її ім'я стало символом боротьби за свободу та незалежність, а її внесок у культурне життя Чехії продовжує вшановуватися та цінуватися.

Іван Пулюй: Вчений і Просвітник

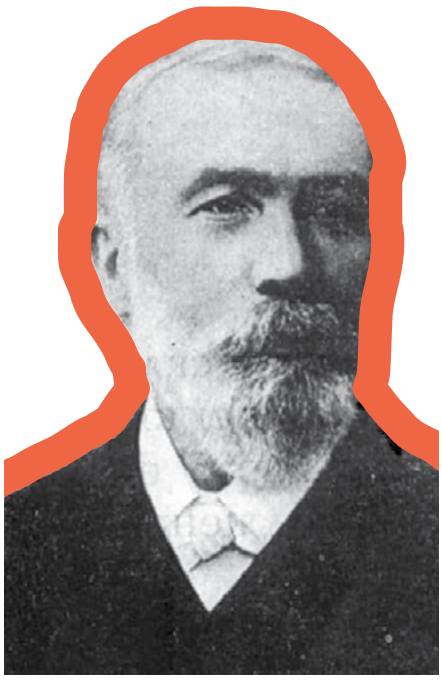
Іван Пулюй народився 2 лютого 1845 року в селі Гримайлів на Тернопільщині. Його наукова кар'єра почалася в Україні, але продовжилася в Європі, зокрема в Австрії та Чехії.

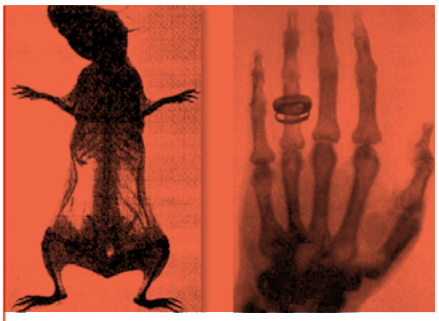
Молодий вчений переїхав до Чехії після здобуття освіти у Відні та Німеччині. Він обіймав посаду професора у Німецькій політехнічній школі в Празі (сьогодні Чеський технічний університет), де продовжив свої наукові дослідження. Пулюй здійснив кілька важливих відкриттів у сфері фізики, зокрема рентгенівського випромінювання. Варто зазначити, що Пулюй проводив свої дослідження одночасно з Вільгельмом Рентгеном і навіть випередив його у відкритті рентгенівських променів. Проте, через низку обставин, його пріоритет у цьому відкритті залишився непоміченим. Внесок українського діяча у розвиток рентгенології визнається сучасними науковцями, а його дослідження стали фундаментом для подальших відкриттів у цій галузі.

> *Наука не знає кордонів, але її досягнення повинні служити на благо людства*

Іван Пулюй не лише займався наукою, але й активно сприяв розвитку освіти в Чехії. Як професор політехнічної школи, він виховав цілу плеяду науковців та інженерів, які згодом зробили значний внесок у розвиток чеської науки і техніки. Його лекції були популярними серед студентів завдяки їхній доступності та інноваційному підходу до навчання.

> Нема більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою і національну честь та без нагороди вірно працювати для добра свого народу, щоб забезпечити йому кращу долю

Знімок миші та руки, виконані за допомогою лампи Пулюя

Пулюй був активним учасником української громади в Чехії. Він співпрацював з українськими організаціями та був одним із засновників Українського вільного університету в Празі. Цей університет став важливим осередком освіти для українських емігрантів, сприяв збереженню й розвитку української культури та науки за межами України.

Окрім наукової та освітньої діяльності, Іван Пулюй також займався перекладацькою роботою. Він здійснив один із перших перекладів Біблії на українську мову, що стало вагомим внеском у розвиток української літератури й духовності. Цей переклад допоміг поширити українську мову та культуру серед українців, які проживали в діаспорі. Внесок Івана Пулюя в науку та освіту Чехії був високо оцінений його сучасниками. Він отримав численні нагороди й відзнаки за свої наукові досягнення.

У сучасній Чехії його вшановують як одного з видатних вчених, які сприяли розвитку науки і техніки в країні. На честь Івана Пулюя в Празі встановлено меморіальні дошки, а його ім'я носять вулиці та навчальні заклади. Його спадщина продовжує жити в працях науковців, які надихаються його відкриттями та його відданістю науці і освіті.

Олена Теліга та Іван Пулюй – дві яскраві постаті, які залишили незабутній слід в історії України й Чехії. Їхні життя і досягнення демонструють силу духу, патріотизм та невтомну працю в ім'я своєї Батьківщини. Вони є прикладом для наступних поколінь, які продовжують боротися за культурний і науковий розвиток України. ■

РОЗКРИТТЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ІСТОРІЙ: ЧЕСЬКІ УТОПІЇ

Утопія, як і антиутопія, завжди була цікавою темою для письменників, філософів і художників. Особливо у XX столітті, коли соціальні, політичні та технологічні перевороти швидко змінювали світ. Чеська література не є винятком. Проте чеські утопії мають свої унікальні риси, що відображають національний характер, історичні події та культурний контекст.

Текст: Юлія ГОРЧИНСЬКА

Література і культура Чехії протягом століть були багатими на різноманітні утопічні ідеї та фантазії. Цей різновид соціальної фантастики відображає прагнення суспільства до ідеальних світів, вільних від проблем реальності.

Історичні джерела чеських утопій

Чеська утопічна традиція бере свій початок ще з середньовіччя, коли мрії про ідеальний світ знаходили свій відгук у релігійних ідеях та народних легендах. Одним з найвідоміших прикладів є ідея Богемської Братії, яка прагнула створити спільноту, засновану на принципах рівності, братерства та спільного володіння майном. Ці ідеї отримали відображення в утопічних творах таких мислителів, як Ян Амос Коменський, який у своїх працях висловлював мрії про світове братство і мир. Його праця «Лабіринт світу та рай серця» є раннім прикладом утопічної літератури. Хоча твір є радше філософським трактатом, ніж класичною утопією, Коменський

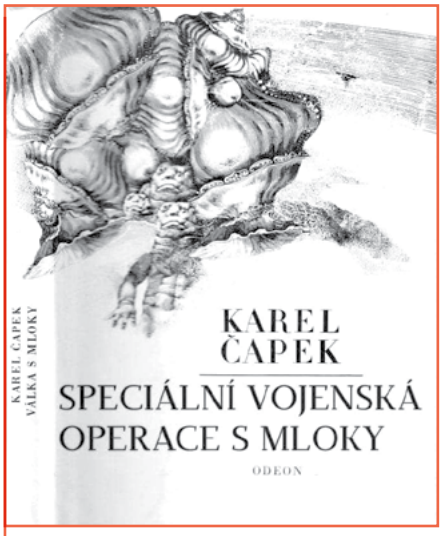

"Боже Провидіння". Ілюстрація з англійського видання «Orbis Sensualium Pictus» 1705 року. У середині XVII століття Ян Амос Коменський опублікував книжку, яку багато хто вважає першим ілюстрованим виданням, присвяченим ранньому вихованню дітей: «Orbis Sensualium Pictus», або ж, як традиційно перекладають, «Світ чуттєвих речей у малюнках». Утім, усупереч назві, книжка може показати світ не лише очевидний і видимий, а й недоступний чуттям.

у ньому представляє ідеальне суспільство, засноване на гармонії, освіті та духовному розвитку.

З настанням XX століття Чехословаччина пережила кілька кардинальних змін, які вплинули на літературну традицію. Після Першої світової війни країна здобула незалежність, що відкрило нові можливості для культурного та літературного розвитку. Утопічні ідеї стали способом виразити надії на майбутнє в новій республіці.

Карел Чапек з романом «Війна з саламандрами» є видатним прикладом утопічної літератури. У романі Чапек описує суспільство, яке відкриває новий вид розумних саламандр і використовує їх як робочу силу. Спочатку здається, що людство досягло утопії, але незабаром саламандри повстають і починають війну проти людей. Цей твір є потужною алегорією на тоталітаризм, експлуатацію і небезпеку технологічного прогресу без моральних обмежень.

Odeon, Прага 1989, іл.: Олджіх Кулганек. Придбати книгу в оригіналі можна на megaknihy.cz від 295 крон

Ще одним вихідцем цього часу був Ярослав Гашек. Хоча його «Пригоди бравого вояка Швейка» не є утопією в традиційному сенсі, його можна вважати утопічним твором завдяки критичному погляду на реалії військової служби і абсурдність бюрократії. Швейк, простий і наївний солдат, який постійно потрапляє у кумедні і часто абсурдні ситуації, стає символом маленької людини, яка намагається вижити в безглуздому світі. Гашек створює образ «звичайної людини», яка здатна залишитися людяною, незважаючи на абсурдність навколишнього світу.

"Пригоди бравого вояка Швейка" (1957) Екранізація роману Я. Гашека. Режисер: Карел Стекли, 105 хв. Можна глянути фільм в оригіналі у вільному доступі на youtube

Після падіння комуністичного режиму в 1989 році чеська література знову звернулася до утопічних тем, але тепер вже з нової перспективи. Перехід до демократії і ринкової економіки породив нові утопії та антиутопії, які відображали надії і страхи нового часу.

Мілан Кундера, хоча і відомий своїм скептицизмом щодо утопічних ідей, у своєму романі «Нестерпна легкість буття» торкається теми особистої і соціальної утопії. Він досліджує життя кількох персонажів у контексті чехословацького суспільства, де тоталітарний режим намагається нав'язати свою версію утопії. Кундера показує, як особисті ідеали і свобода можуть вступати в конфлікт із суспільними ідеалами, і як важливо зберегти індивідуальність в умовах тиску з боку системи.

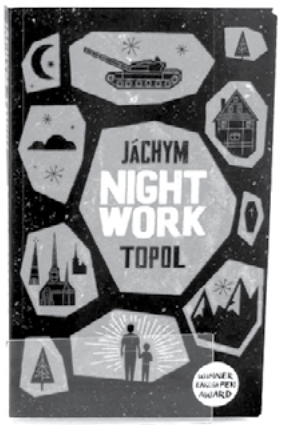
«Нестерпна легкість буття», аудіокнига в мові оригіналу, прочитав Їржі Бартошка. Atlantis, 2015, 10 годин 48 хвилин

Сучасні тенденції: від утопії до дистопії

У сучасній чеській літературі утопічні теми продовжують розвиватися, часто набуваючи форми дистопій, які критично оцінюють сучасне суспільство і попереджають про можливі небезпеки майбутнього.

Роман Яхима Топола «Нічна робота» є прикладом сучасної дистопії, яка досліджує теми глобалізації, технократії і втрати національної ідентичності. У світі, де технології стали панівною силою, а люди втратили зв'язок зі своєю культурою і природою, Топол попереджає про небезпеку дегуманізації і закликає до відновлення людяності і духовності.

Також, одним з чеських сучасних напрямів є екологічні утопії, які звертають увагу на питання збереження довкілля та сталого розвитку. Відповідаючи на глобальні виклики, такі як зміна клімату та виснаження природних ресурсів, чеські мислителі і активісти пропонують нові моделі життя, засновані на екологічній свідомості та відповідальному ставленні до природи.

Noční práce ("Нічна робота") – третій роман чеського письменника Яхима Топола. Видавництво Torst, 2001 рік. На megaknihy.cz за 165 крон

Чеські утопії, від Коменського до Топола, відображають багату і складну історію цієї країни. Починаючи від середньовічних мрій про ідеальні громади до сучасних екологічних утопій, вони відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності та культурного дискурсу. Вони не лише відображають прагнення суспільства до кращого майбутнього, але й слугують джерелом натхнення та критичного аналізу реальності. Вивчаючи ці утопічні концепції, ми можемо краще зрозуміти історію, культуру та соціальні прагнення чеського народу, а також знайти нові шляхи для побудови справедливого і гармонійного світу. ■

ВОЛОДИМИР В'ЯТРОВИЧ: ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Питання можливості третьої світової війни сьогодні стоїть на порядку денному багатьох міжнародних дискусій. Чи є глобальний конфлікт неминучим, і чи може він включати використання ядерної зброї? Ці питання стають особливо актуальними в умовах поточних військових дій та геополітичної напруги. Сучасний конфлікт, що триває на території України, демонструє масштаби та потенційні наслідки глобальної війни. Розуміння природи цього конфлікту, а також ролі та мотивів дій основних геополітичних гравців, є критичним для вбезпечення від ще більш руйнівних наслідків у майбутньому. Про це, а також про ідентичність, запобігання згортанню демократії та натхнення для продовження боротьби ми поговорили з засновником Інституту національної пам'яті, кандидатом історичних наук, доктором філософії, народним депутатом України й автором багатьох історичних книг та публікацій — Володимиром В'ятровичем.

Володимир В'ятрович виступає під час церемонії в Мистецькому Арсеналі в Києві, де був представлений «Мак Пам'яті» — новий символ перемоги України над нацистською Німеччиною у Другій світовій війні

Розмову провів: Олег Баланда

– В одній із дискусій Ви розмірковували над питанням третьої світової війни. На Вашу думку, чи є невідворотним глобальний конфлікт? Чи можливе в ньому використання ядерної зброї?

– Глобальний конфлікт уже триває. Мені здається, що відносну перевагу Росії в теперішньому конфлікті якраз забезпечує те, що Путін уже діє так, як би він діяв у третій світовій війні. Натомість демократичний Захід досі тримається концепції уникнення світової війни. Насправді вона вже триває, поки що на території України. Якщо Захід усвідомить це й почне надавати достатньо допомоги для України, він може зробити так, що вона не перейде поза межі України. А якщо буде далі робити спроби замирити агресора, уникнути протистояння з Росією, то війна вийде поза межі України, на території НАТО, переросте в більш глобальний конфлікт. Тож мені здається, що ми, українці, маємо трошки активніше

пояснювати світові, що це не просто російсько-українська війна, це війна глобального формату, війна між вільним світом і світом несвободи.

– Якщо московити наважаться використати ядерну зброю, які, думаєте, вони можуть вибрати цілі?

– Я не військовий стратег, мені важко сказати. Я думаю, що, найімовірніше, не дійде до використання ядерної зброї, а якщо дійде, то до використання тактичної ядерної зброї. Й, очевидно, з метою певного постраху. Тобто, з найбільшими втратами. Але я певен, що використання тактичної ядерної зброї нічого докорінно не змінить у цій війні, крім того, що воно зніме будь-які застереження для Заходу щодо того, що з Росією можна домовитися. Тобто, це буде великий постріл Путіна собі в ногу. І, мені здається, він це розуміє, тому максимально блефує, розуміючи, що натиснути кнопку він, напевно, таки не зможе.

> *Це не просто російсько-українська війна, це війна справді глобального формату, війна між вільним світом і світом несвободи.*

– А якщо вони будуть у безвихідній ситуації, чи не стане це їхньою "лебединою піснею"? Тобто, якщо програвати, то з музикою?

– Я думаю, що це неправильний підхід, бо він передбачає вести війну так обережно, щоб Росія не програла. Росія має програти цю війну. Це єдиний шанс для світу, що відновиться нормальна міжнародно-політична система, повернеться мир. Тому боятися того, що в останній момент він натисне кнопку, це давати йому рухатися далі й далі. І це, врешті-решт, може, навпаки, спонукати його до якихось абсолютно непродуманих кроків. Мені здається, що впевнена політика збройної підтримки України – це якраз те, що забезпечує світ від можливого використання ядерної зброї. Будь-які спроби якось потоптатися на місці, затримки зі зброєю, лише посилюють агресію. Будь-які непевні політичні рішення, такі як, до прикладу, рішення минулого саміту НАТО у Вільнюсі, окриляють Путіна. Захід не має права на такі помилки, тому що кожного разу, коли він буде демонструвати бодай свою найменшу слабкість, він буде робити ситуацію насправді гіршою. Тільки сила здатна зупинити Путіна. Чи застосування сили, чи ймовірність застосування сили. Тому будь-які спроби не помічати прольотів ракет чи інші речі – все, на жаль, працює на користь Путіна.

– За п'ять років електорального циклу в Україні спостерігаємо непрофесійність рішень, прийнятих з боку української влади, й маємо вже право робити якісь певні висновки. І список цих сумнівних рішень є неосяжним: відсторонення генерала Залужного, провалена мобілізація, ігнорування важливих дипломатичних призначень, про що й Ви, й діаспора говорили багато, перешкоджання виїзду за кордон ключовим політикам тощо. Водночас позитивні речі зводяться до фрази «добре, що не втік». На вашу думку, ця політика є непрофесійністю чи це вже відвертий саботаж демократичних перетворень, за які бореться сучасна українська нація?

– Передусім, це таки непрофесійність, тому що ми, на жаль, у 2019 році, за результатами вільних демократичних виборів, отримали у владі більшість людей, які не мали не просто політичного, а навіть громадського досвіду. Це були здебільшого люди з дуже далеких від громадського й політичного життя сфер, передусім шоубізу, які не мали жодного досвіду роботи в державних інституціях.

– Але, власне, системність їхніх помилок говорить трохи про інші речі.

– Я думаю, що системність цих помилок зумовлена величезною кількістю їх. Як тільки кількість помилок долає якусь певну міру, вони вже вибудовуються в систему, яка руйнує будь-які позитивні можливості. Тому я б не став говорити про те, що це якась диверсійна політика, агентура, хоча треба розуміти, що цією недосвідченістю, дурістю, звичайно, користалася й буде користатися Росія. Тобто, часом провести межу між дурістю і зрадою дуже важко, а часом й не варто проводити, тому що результат такий самий.

– Війна поставила нашу демократію перед серйозним викликом. Ми опинились у патовій ситуації. З одного боку, неспроможність влади розв'язувати проблеми, з іншого – до закінчення війни ми не можемо її переобрати. Скажіть, якою цю ситуацію бачите Ви і яким чином можна розв'язати цей гордіїв вузол?

– Дуже складна ситуація, в якій ми мусимо балансувати, розуміючи, що категорично не можна зараз проводити вибори, тому що цими виборчими баталіями безперечно скористається Росія, а особливо виборчими результатами – для того, щоб говорити про нелегітимність української влади. Тому що незрозуміло, в якому форматі будуть проведені вибори. Але разом з тим треба бути готовими відстоювати якісь червоні лінії демократії, за які влада не має заходити. Так, справді, я абсолютно з вами згоден, що дуже часто війна слугує виправданням для обмежень демократії, які виходять далеко поза межі воєнної об'єктивності. Коли воєнна цензура переростає в політичну, свідками чого ми стали вже безліч разів, як-от закриття опозиційних телеканалів, телемарафон, який подає відверту пропаганду замість об'єктивної інформації, чи буквально нещодавно скандал з темниками в державній інформаційній агенції «Укрінформ» – це дуже-дуже серйозні застережливі сигнали. І ми не маємо права мовчати, коли бачимо це. Ми маємо це озвучувати. Я розумію, що часом це не сприймається, навіть частина українського населення каже, що не можна критикувати владу, бо війна. Але ми будемо це робити, тому що я особисто прекрасно розумію, що війну з Росією може перемогти тільки демократична Україна. Як тільки Україна почне мімікрувати під Росію, ставати маленькою Росією, вона програє всю війну. Маленька Росія завжди програє великій Росії. Нам неймовірно важливо в цих питаннях заручатися союзництвом західних європейських держав. Дуже важливо, щоб наші західні союзники дуже чітко озвучували неприпустимість згортання демократії в Україні. Зараз якраз у контексті європейської інтеграції це має звучати постійно. Неприпустимі обмеження міжнародної діяльності депутатів. Неприпустиме обмеження свободи слова. Всі ці речі мають постійно озвучуватися нашими західними партнерами. Це, звичайно, буде не подобатися владі, але це той голос, який вона змушена буде чути. І я як представник опозиційної сили готовий говорити з нашими західними партнерами, надавати аргументи, що не так зараз робиться з правами людини в Україні, з базовими свободами, що виходить далеко поза межі якоїсь воєнної потреби.

Колишній очільник Інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович став нардепом від партії "Європейська Солідарність" та 3 грудня 2019 із трибуни Ради виголосив присягу

> *Часом провести межу між дурістю і зрадою дуже важко, а часом і не варто проводити, тому що результат такий самий*

Шарж на В'ятровича від відомого українського художника Юрія Журавля

– На пострадянському просторі ми маємо чудовий взірець, зокрема країн Балтії, яким вдалося зберегти власну ідентичність в умовах зросійщеності їхніх суспільств після розвалу Радянського Союзу. І на їхньому фоні, чи можемо ми говорити про кризу української ідентичності?

– Різниця між Україною та країнами Балтії в тому, що в нас на одне совєтське покоління більше. До нас совєтська влада прийшла на покоління раніше, на початку 20-х років, тому встигла знищити значно більше. В країнах Балтії після відновленої незалежності були активними в політиці ті люди, які пам'ятали ще незалежні Литву, Латвію, Естонію. Ми вже не мали таких людей – з покоління Петлюри, Скоропадського тощо – адже це додаткових 30 років. Попри те, мені здається, що Україна зараз упевнено стала на шлях відновлення своєї національної ідентичності й зараз значно ближче до країн Балтії, ніж до іншого полюсу – Білорусі, яка цілковито втрачає свою національну ідентичність, за якою йде втрата демократії, перетворення в авторитарний придаток Росії та втрата суверенітету. Тому Білорусь якраз є моделлю того, що хотіла б зробити Росія з Україною. І це модель того, що ми нашими майданами, протестами, війною не дали зробити з Україною.

– Які кроки має зробити модерна українська держава для утвердження української ідентичності у власників українських паспортів?

– Мені здається, що дуже багато і правильно робила українська держава після перемоги Революції Гідності.

Володимир В'ятрович в програмі Ростислава Прокоп'юка "Зміна реальності" в Празькій Криївці (Štitneho 38, Praha 3), червень 2024

в умовах війни. Тому варто реагувати, не мовчати, шукати однодумців, апелювати до світу. Це складно, тому що я прекрасно розумію, що будь-які наші гучні заяви, оперті на правдиві факти обмеження свободи в Україні, використовують вороги України. Якісь, наприклад, угорські політики, казатимуть, дивіться, Україна не готова до європейської інтеграції, бо, бачите, депутати від опозиції абсолютно слушно говорять про ті обмеження. Тому це баланс, важкий баланс. Але разом з тим, якщо ми не збережемо Україну демократичною, вона втратить не просто демократію, а й суверенітет, і програє цю війну. Цю війну може виграти тільки демократична країна.

Я був безпосередньо до того долучений. Можливо, це не об'єктивно з мого боку, але вважаю, що ми робили дуже правильно, реалізовуючи політику зміцнення національної ідентичності, – йдеться, зокрема, про підтримування національної пам'яті, української мови, культури, кіно, музеїв. Тобто ми знаємо, як це робити. І це треба просто продовжити. На жаль, після 2019 року частина цих інституцій була зруйнована, через той самий непрофесіоналізм. Маю на увазі, наприклад, Держкіно, Український фонд культури, який фактично зараз знову відновлюється, але зазнав серйозних втрат через дику непрофесійність людей, які отримали в руки цей інструмент. Тому це має бути продовжено. Але зараз до цієї роботи має бути додано ще один величезний аспект, про який ви саме запитуєте – про тих людей, які мають українські паспорти, але не живуть в Україні. Йдеться про українців, які опинилися за кордоном, особливо після 2022 року. Це теж має бути цілеспрямована державна політика збереження національної ідентичності тих українців, які опинилися поза межами України. Це величезний потенціал для нашої держави, якщо нам вдасться зберегти цих людей в орбіті впливу України, зберегти їх українцями. Якщо ми натомість будемо робити безглузді кроки на кшталт позбавлення консульського обслуговування, то ми втратимо цих людей.

– Скажіть, будь ласка, в який спосіб людина, яка усвідомлює себе українцем, може боротися проти свавілля влади в умовах обмежених прав у воєнний час?

> *Якщо ми не збережемо Україну демократичною, вона втратить не просто демократію, а й суверенітет, і програє цю війну*

Рік видання книги – 2016. Ціна від 160 грн

– Насправді війна може обмежувати певні права, але не заперечувати їх. Базово ми залишаємося демократичною країною, хоча періодичні скандали спалахують щодо тих чи інших порушень прав – найсвіжіший приклад з Укрінформом. Це приклад того, що ми вміємо все-таки боротися. Ми вже отримали імунітет проти авторитаризму, який зберіг Україну демократичною. І навіть зараз

– Ви є знаним меломаном, колекціонером платівок. Поділіться, чим є музика для Вас, яка її роль у формуванні особистості, ідентичності. Яку музику Ви б порекомендували людям?

– На жаль, після повномасштабного вторгнення я наклав собі мораторій на купівлю платівок, тому що вважаю, що всі кошти мають йти на підтримку ЗСУ. Однак раз на рік на день народження мені дарують якийсь новий вініл. Це, власне, подарунки, від яких важко відмовитися. Але загалом музика це й розрада, й натхнення. Для мене це можливість трохи відключитися від важких справ і надихнутися. Я багато слухаю, коли бігаю. Люблю бігати. Біг мені допомагає чути певні нюанси музики, яких раніше не зауважував. Я великий любитель класичного року, зараз – блюзу, можливо, тому що старішаю. Вже менше металевої музики слухаю. Мені подобається теперішній спалах української музики. Останній раз був на концерті Дахи Брахи. Це просто бомба. Неймовірна суміш фолку й сучасної музики, чудовий візуальний ряд. Якби мені сказали вибрати щось одне з української музики, за чим світ мав би оцінювати Україну, я б зараз назвав саме Даху Браху. Вони просто неймовірно показують нашу українську унікальність у музиці. ■

ІСТОРІЯ ЧЕХІЇ ВІД БРАТІВ КАПРАНОВИХ

Цей матеріал з історії Чехії ми адаптували із відео ютуб-каналу "імені Т. Г. Шевченка", авторства братів Капранових, який буде виходити в декількох частинах. До вашої уваги перша частина.

Адаптував: Олег Баланда

Чехія є особливо цікавою, бо наше Закарпаття входило до складу Чехословаччини. Прага багато років була важливим центром українського життя в еміграції.

Бравого солдата Швейка Ярослав Гашек вигадав на гауптвахті під Києвом. Яну Гусу Тарас Шевченко присвятив поему «Єретик». Відкривач українського Трипілля Вікентій Хвойка був чехом, а українець Іван Барковський копав і досліджував Празький Град. Чехословацький корпус бився під Зборовим та Бахмачем.

А ще м'які капці для танців у нас називають чешками. Вони, до речі, приїхали до нас безпосередньо від чеського спортивного товариства «Сокіл», за зразком якого наприкінці XIX століття в Галичині було організовано гімнастичне товариство з такою самою назвою.

Географічні особливості Чехії

Історію будь-якої держави варто починати з найдавнішої комунікації – водної. І в Чехії, яка не має виходу на море, це річки. Більша частина країни – західна – розташована в басейні річки Лабе, яку німці називають Ельбою, і тече вона в Північне море. А менша, східна частина – це басейн річки Морава, яка впадає в Дунай. Крім того, там починається річка Одра, або ж Одар, яка тече в Балтику. Отже, Чехія є важливим комунікаційним коридором, який з'єднує найважливішу річкову артерію Дунай і, відповідно, Чорне море з Північним та Балтійським морями.

Венера Вестоницька, найстаріша в світі керамічна фігура

Природні регіони Чехії

Більша частина країни лежить у так званому Чеському гірському масиві. Це така собі височина у формі чаші, оточена з боків вищими горами: Шумавою і Рудними горами на кордоні з Німеччиною та Судетами на кордоні з Польщею. Ця гірська частина країни зветься Богемією. Друга частина – Моравія – лежить в долині однойменної річки й відокремлена від сусідів західними Карпатами, в яких починається Словаччина. Отже, Богемія вище і західніше, Моравія нижче і східніше.

Богемія – басейн Північного моря, Моравія – басейн Дунаю. Все просто і зрозуміло. Зручна комунікація та родючі землі Моравії створювали добрі умови для життя людини, тому там виявлено сліди пралюдей понад півмільйонорічної давнини. А в моравському селі Дольні Вестоніце знайдено найдавнішу у світі керамічну статуетку, яку звуть Вестоницькою Венерою. Її вік оцінюють в понад 20 тисяч років.

Кельти і германці

У IV столітті до н. е. на Чеській височині жили кельти племені Бої. Від їхньої назви землю стали звати Бойгемією та Богемією. На межі тисячі літ до Богемії прийшли германські племена, які утворювали тут свої державності та воювали з Римом, колонія якого була в Паннонії, на правому березі Дунаю. Разом з Аттілою місцеві германці брали участь у поході на Галлію та знаменитій Каталаунській битві – одній з найбільших в давній історії.

Слов'яни і перші держави

Сліди слов'янської, празько-корчацької археологічної культури дають підстави стверджувати, що слов'яни жили на чеських землях з першої половини VI століття. Саме до цього періоду й належить міфічний предок усіх чехів – праотець Чех – слов'янський вождь. Про нього нам розповідає перший чеський хроніст Козьма Празький, який творив у XII столітті.

Що означає слово чех і звідки воно взялося, залишається таємницею. Але з XIV століття назва Чехія використовується поруч із назвою Богемія й замість неї. Чехи були наймогутнішим племенем із місцевих слов'ян, і саме

тому ця назва згодом стала загальною для всіх тамтешніх племен.

Але невдовзі до останнього європейського степу на правому березі Дунаю Панноніі прийшли степовики авари, які підкорили чехів з іншого берегу Дунаю. І саме з цим прикрим фактом пов'язана поява першої в історії держави слов'ян. Як повідомляє сучасник подій у хроніці Фредигара, франкський купець на ім'я Само очолив війну проти аварів і був обраний верховним правителем союзу слов'янських племен, який існував цілих три десятки років. Ніщо так не об'єднує народ, як спільний ворог.

Державність Великої Моравії

Після закінчення правління франкського купця Само племена оформилися в окремі князівства. Нітру очолив князь Прівіна, а Моравію – Моймир. Князівства конкурували між собою, Моймиру вдалося захопити нітранське князівство, внаслідок чого виникла перша спільна чехословацька державність, яка у візантійських хроніках зветься Великою Моравією.

Велика Моравія, окрім Моравії та Нітри, включала Богемію, північну частину сучасної Угорщини – Паннонію, а також Малу Польщу, частину Силезії та українське Закарпаття. Східнофранкський король Людовік II Німецький охрестив князівство та князя Моймира, а потім спробував захопити його, але отримав відкоша від Моймирового небожа Ростислава. Після перемоги над Людовіком Німецьким Ростислав вирішив, що християнство краще брати не через посередника, а з перших рук і звернувся до римського папи з проханням прислати вчителів, щоб ті навчали священників.

Автором портрета князя Моймира на банкноті номіналом 5 000 крон є Йозеф Влчек

Ікона «Кирило і Мефодій. Болгарські просвітителі» Аврама Діхова

Впливи Священної Римської імперії

Папа почув прохання і прислав двох братів-греків, яких ми знаємо як Кирила та Мефодія. Тих самих, що подорожували до українського Криму, знайшли там святе письмо руською мовою, навчилися в місцевих його читати, а потім отримані знання використали для створення абетки, відомої як кирилиця.

Так Ростислав утворив власну слов'янську церкву, незалежно від германських єпископів. Але "серіал" із протистоянням Великої Моравії та Східнофранського королівства, яке згодом стало Німеччиною, не припинився. Інтриги, війни, повстання та зради врешті призвели до того, що Велика Моравія розпалася на дві частини – чеську Моравію та словацьку Нітру. Згодом особицями скористалися угорські племена, які прийшли через Карпати з Великого Степу. Вони захопили всі землі Великої Моравії та почали "кошмарити" Німеччину, Францію та навіть Іспанію, аж поки їх не зупинив Оттон Великий, майбутній засновник Священної Римської імперії.

Саме остання особливість зіграла основну роль у тому, що в процесі протистоянь місцева церква була латинізована. Проте ми не будемо занурюватися у подробиці воїн, союзів та протистоянь, для нас важливішим є результат. Зауважимо лише, що Священна Римська імперія не була унітарною державою, а складалася з багатьох держав різного статусу – королівств, князівств, марок та незалежних міст. До складу її невдовзі увійшло і Чеське князівство, столицею якого стало місто Прага в Богемії, коли Моравію тимчасово захопили поляки. Так традиційний центр державності переїхав з Моравії до Богемії. Моравію згодом відвоювали, але центр державності залишився у Празі. Разом із державним центром там було засноване релігійне єпископство у складі німецького архієпископства міста Майнц. У 1086 році князь Вратислав II був коронований як чеський король. Так на троні утвердилася династія Пржемисловичів, яка вела родовід від міфічного Пржемисла – селянина-орача та його дружини, князівни-провидиці на ім'я Лібуша.

Походити від міфічних героїв на той час було нормою для європейських династій, азійські воліли походити безпосередньо від богів. Від богів вів свій родовід і Чингісхан, імперія якого невдовзі почала рух на захід до Останнього моря. Війська під проводом Батия, внука Чингісхана, дісталися Моравії у 1242 році, спустошили її, але потім повернули на південь до Адріатики.

Так Священна Римська імперія уникла прямого зіткнення з Імперією Монгольською. Королівська династія Пржемисловичів, яка була коронована німецькими єпископами, за рішенням німецького імператора у складі Німецької імперії перебувала під німецьким впливом. І цей вплив розповсюджувався на чеські еліти. Саме тоді розпочалося понімечення Чехії, яке тривало багато сотень років. Ну а коли рід Пржемисловичів перервався, чеську корону отримав представник династії Габсбургів Рудольф I, який одружився із вдовою останнього Пржемисловича. Тож навіть формально владу у країні отримали німці.

Далі на чеському троні один за одним сиділи представники німецької знаті. Німецькі купці та ремісники отримали велику вагу у чеському суспільстві, навіть підняли повстання, захопивши у заручники представників шляхецької влади з вимогою зрівняти міщан у правах із панами та дозволити їхнім дітям одружуватися між собою. Заколот, звісно, придушили, але оцініть саму постановку питання.

Карл IV та Ян Гус

Імператор Священної Римської імперії Карл IV, який водночас "підробляв" чеським королем під іменем Карл I, 1348 року заснував у Празі університет – перший у Східній Європі. Звісно, якби він знав, до чого це призведе, може і не став би поспішати. Але на той момент імператори

Ян Гус – римо-католицький священник, чеський середньовічний релігійний мислитель, реформатор церкви та проповідник, національний герой. Ректор Празького університету (1409—1410)

вже змирилися з університетською автономією і вважали її адекватною платою за виховання кваліфікованих кадрів для державного управління. На честь засновника празький університет назвали Карловим. А за півсотню років після заснування ректором Карлового університету було обрано такого собі Яна Гуса – богослова, який виступав проти бізнесу на благодаті та церковних відправах, проти порушень заповідей церковною верхівкою, закликав не сліпо підкорятися отцям церкви, але думати самостійно та дотримуватися принципу справедливості, словом, був "небезпечною" людиною. І проповідував не латиною, а рідною чеською мовою, ще й розробив перший чеський правопис. Тут варто зауважити, що усі ці "сумнівні" ідеї прийшли до Гуса з Англії, від оксфордського професора Джона Вікліфа. Річ у тому, що празькі та оксфордські університети вже тоді практикували обмін студентами, що призводило до постійного обміну ідеями та відповідних наслідків. Далі ви знаєте: Яна Гуса почали гнобити, потім запросили на собор у німецькому Констанці, звинуватили в єресі та спалили.

Причому гарантії безпеки Гусу давав виконувач обов'язків імператора Священної Римської імперії, а страту здійснили за вироком церковного суду, який буцімто був незалежним від імператора. Тому той зарадити не зміг. Чехам, які переважно підтримували Гуса, це також не сподобалось, і вони розпочали протести та заворушення, що врешті вилилося у знамениті Гуситські війни, в яких чехи протягом 15 років воювали проти всієї Священної Римської імперії. Проти гуситів було зібрано цілих 5 хрестових походів. Під час воєн зійшла зірка Яна Жижки, полководця, який навіть втративши обидва ока, продовжував здобувати перемоги над ворогом.

Жижку вважають автором тактики, яку згодом використовували запорожці. Ідеться про побудову польових фортець із возів, з'єднаних ланцюгами. Папські хроністи твердили, що Жижка заповів після смерті зняти з себе шкіру і натягнути на барабан, щоб у такий спосіб продовжувати наводити жах на ворогів.

На боці гуситів виступили окремі польські шляхтичі, а великий князь литовський і руський Вітовт відправив їм на допомогу п'ятитисячне військо під проводом князя Новгород-Сіверського Сигізмунда Коребутовича, який навіть ненадовго захопив чеський престол. Тож і наші хлопці встигли там повоювати та набратися "шкідливих" ідей. Ну а знаменита Жанна Дарк, натомість, закликала своїх прибічників до хрестового походу проти чеських єретиків. Мабуть, не знала, що врешті розділить долю Гуса. Звісно, гусити воювали не лише з імперськими військами, але і поміж собою. Тут чехи нічим не відрізняються від нас, українців.

Більш радикальні таборити конфліктували з поміркованими чашниками, які врешті домовилися з німцями і разом здолали таборитів. На подяку за співпрацю чашникам дозволили мати власну окрему гуситську церкву, а частину католицького майна конфіскували на користь держави. До речі, у Чехії і зараз існує гуситська церква, яка апелює до тої середньовічної.

Період безкоролівства

Після такої "перемоги-поразки" та несподіваної смерті від дизентерії чергового Габсбурга, який сидів на чеському престолі, Альбрехта II, у Чехії почалося десятиліття безкоролівства, коли влада належала місцевим гетьманам – представникам чашників. Так, не дивуйтеся, Чехія також називала своїх очільників гетьманами. Чеські гетьмани навіть спробували обрати власного короля, але папа конфліктував із ними через гуситську церкву, яку не хотів визнавати, тому не погодився на такий варіант.

Конфліктом скористався угорський король Матіаш Корвін, якому папа і запропонував корону Богемії, так тоді називався цей титул. В результаті спалахнула нова війна на релігійному ґрунті, в яку одразу втрутилося сусіднє Польське королівство. В результаті Чехію поділили Польща та Угорщина, і чеський престол зайняв польський принц Владислав II Ягілон, який отримав позивний «Добрий».

Він, мабуть, і справді був добрим королем, бо після смерті супротивника Матіаша Корвіна примудрився "намутити" собі ще і угорську корону. Саме за правління Владислава II, 1488 року у Чехії вийшов перший друкований переклад святого письма слов'янською мовою, відомий як Празька Біблія. Із цього ви можете зрозуміти, що на той момент Європа вже засвоїла книгодрук, що разом з організацією першої комерційної пошти «Von Thurn und Taxis» дало можливість розвитку ідей англійця Вікліфа та чеха Гуса – німцем Мартіном Лютером.

Реформація і контрреформація

Так почалася Реформація, до якої залюбки приєдналися чеські гусити. І вони би врешті перемогли, але тут у справу втрутилися османи, які взялися відхоплювати у Габсбургів європейські землі. Чесько-угорський король Людовик, син Владислава Доброго, загинув, захищаючи Угорщину від турків. А чеську корону знову відхопили собі ревні католики Габсбурги, які тримали титул імператора Священної Римської імперії. А для імператора одною короною в колекції більше – не хтозна яка подія. Імператор і за сумісництвом король Чехії Фердинанд I, який одружився із дочкою Владислава Доброго, почав католизацію чехів та притиснув місцеві еліти для централізації своєї влади, що навіть призвело до повстання у Чехії.

Тридцятилітня війна

Зрештою повсталих придушили, місцеві еліти загнобили, католицтво відновили. Однак нащадки чеських гуситів виявилися завзятими. Вони повстали, і у Священній Римській імперії спалахнула тридцятилітня війна між протестантами і католиками, яка переросла у загальноєвропейську, між Габсбургами, Бурбонами, Османами і Стюартами, Купецькими республіками Італії, німецькими курфюрстами, герцогствами та містами, швейцарськими кантонами та балканськими князівствами. Словом, пішла стінка на стінку. І хоч війна врешті-решт завершилася перемогою протестантської коаліції, для Чехії це вже не мало значення. Її спротив здолали на самому початку.

Усі храми було передано католицькій церкві, Празький університет отримали єзуїти, протестантів позбавили

громадянських прав. За ігнорування церковних служб та обрядів було встановлено штрафи. І єдиною законною релігією проголошено католицтво. Довга серія війн спустошила Чехію, тисячі поселень було знищено, більше від половини населення загинуло або вимушено було тікати. Саме до часів 30-річної війни належить легенда про Голема – глиняне чудовисько, яке створив та оживив єврейський рабин-кабаліст із Праги Бен Бецалель. Після створення Голем почав перевищувати повноваження, бешкетувати й трощити все, що бачить, аж поки Бен Бецалель хитрістю не зупинив його. Після цього Голем став мемом на позначення рукотворної злої сили і міцно закріпився у європейській культурі.

Габсбурзьке правління

Влада Габсбургів повернулася всерйоз і надовго. Німецька мова почала займати провідні позиції у державних та культурних елітах, адже це був ключ до успіху в німецькій державі.

Гімназії та університети теж перейшли на німецьку. Будь-яку автономію Чехії було скасовано і її землі об'єднано з Австрією в єдину адміністративну систему. Імператриця Марія Терезія наказала перевести чеську корону до Відня, а її син навіть знехтував коронуватися нею.

Однак надворі вже було XIX століття, коли на політичну сцену Європи замість династій почали виходити нації. Не стала винятком і Чехія, де еліти почали усвідомлювати себе передусім чехами, а вже потім шляхтою, духовенством чи міщанами. Під їхнім впливом Габсбурги затвердили утворення Чеського наукового товариства, відкриття кафедри чеської мови у Празькому університеті, заснування Чеського музею, при якому одразу виникла Чеська Матиця – товариство розвитку національної мови та культури.

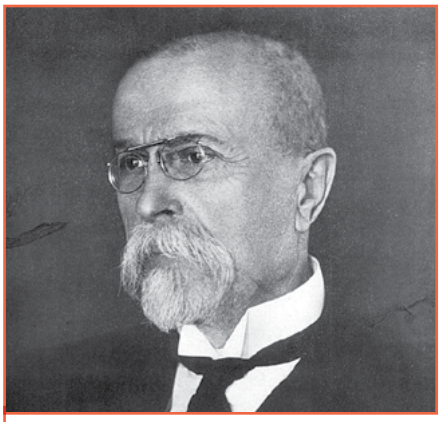
Заворушення так званої весни народів 1848 року в Чехії спочатку не призвели до насильства через м'яку політику австрійської влади та намісника, чеха за національністю. Але німецькі та понімечені еліти Чехії міцно трималися за Австрійську імперію та, відповідно, німецьку мову та культуру. Щось знайоме, чи не так? Утім, Празі все-таки перепало вогню з гармат, коли тамтешні радикали спробували підняти повстання, не чекаючи на скликання Конституційного чеського сейму.

Результатом повстань народів Австрійської імперії стала децентралізація Австрії та перетворення її на Австро-Угорську. Але при цьому Чехія не отримала автономію, оскільки провідні позиції у владі та культурі там тримали чеські німці. Однак чеські еліти не припиняли свого тиску, тож зрештою празький університет було розділено на два – німецький та чеський. А згодом чеські депутати досягли більшості у місцевому сеймі. Протистояння між чеським населенням та німецькими елітами в Чехії стало головним внутрішнім конфліктом. Той з вас, хто читав роман Ярослава Гашека про Швейка, мабуть, звертав увагу на те, що всі офіцери там говорять німецькою, а солдати – хто чеською, хто угорською, хто хорватською, тож навіть порозумітися між собою не можуть. Це вам іще одне свідчення того, що державна мова важлива для боєздатності та ефективності не лише війська, але й економіки та культури. Бо, нагадаємо, багатомовна армія Австро-Угорщини врешті-решт зазнала поразки. До речі, письменник Ярослав Гашек служив тоді у Будейовицькому піхотному полку австро-угорського війська. Потрапив у російський полон і, перебуваючи у таборі для військовополонених під Києвом, був посаджений на гауптвахту, де знічев'я вигадав собі однополчанина – бравого солдата Йозефа Швейка, роман про якого згодом привів автора до безсмертя. Чеські вояки, судячи з усього, не дуже віддано воювали за Австро-Угорщину, тому що кількість полонених чехів дозволила країнам Антанти формувати цілі батальйони, полки, бригади і навіть чехо-словацький корпус для війни проти рідної імперської батьківщини. Таким чином ми з вами плавно "переїхали" у Першу світову війну, за результатами якої Австро-Угорську імперію було деконструйовано і на її місці створено декілька незалежних держав.

Чехословаччина

Чехії пощастило, що в колекції Габсбургів, а точніше навіть у Празькій скарбниці, збереглася чеська корона. Тому за рішенням Паризької конференції, на якій країни-переможці ділили майно та землі переможених, Чехія отримала незалежність і до неї приєднали Словаччину та Підкарпатську Русь, яку ми зараз звемо Закарпаттям. Таким чином Чехія і Словаччина об'єдналися через тисячу з гаком років після свого співіснування у складі Великої Моравії.

Новостворена держава одразу стала членом Ліги націй, одним з організаторів якої був чеський політик Едвард Бенеш. Він виступив ініціатором створення політичного та військового союзу з Королівством Румунія та Королівством Сербів, Хорватів та Словенців. Цей союз називали Малою Антантою.

Перший президент Чехословаччини, філософ **Томаш Гарріг Масарик**

Мала Антанта мала на меті протистояти угорській експансії та спробам відродити Австро-Угорську імперію. Першим президентом об'єднаної Чехословаччини був обраний Томаш Гаррік Масарик, словак, який виріс в угорській частині Австро-Угорщини. Обіймав посаду професора Празького університету, читав лекції в Чиказькому університеті і формував із чеських полонених добровольчі частини в Росію. Мав прізвисько Татусь, тому що вважається батьком-засновником сучасної чеської держави. У чехів досі існує такий собі культ Масарика.

І недарма, адже 20-30 роки майже всі європейські країни стали тоталітарними. І Угорщина, і Болгарія, і Естонія, і Литва. Не кажучи вже про Німеччину, Іспанію, Італію чи Радянський Союз. Чехословаччина – рідкісний виняток з цього правила. Масарику вдалося об'єднати країну з трьох різнонаціональних частин і попри всенародну пошану уникнути звабди диктатурою, щасливо передати повноваження законно обраному наступнику, вже згаданому нами Едварду Бенешу.

Саме за правління Масарика чеські еліти повернули собі вплив у власній державі, чеська мова стала провідною, а чеська культура зайняла гідне місце у суспільстві. Масарик був фанатичним прихильником американської демократії, і єдиним народом, щодо якого він висловився неполіткоректно, були німці. Ну а часи, коли Закарпаття було у складі Чехословаччини, закарпатці й досі згадують як одні з найкращих в історії.

Продовження читайте в наступному номері

НЕБЕЗПЕЧНІ КЛІЩІ. ПРОФІЛАКТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ, ЯКІ ПЕРЕДАЮТЬСЯ КЛІЩАМИ

Загалом ця тематика актуальна у будь-яку пору року, але особливо гострою вона стає у весняно-осінній період. Адже кліщі активні (залежно від температури та вологості повітря) з березня по листопад.

Ксенія ЦИРКОВНЯК, тренер медіаторів двосторонньої ініціативи "Покращення доступу до первинної медичної допомоги для найбільш маргіналізованих громад у Чеській Республіці" Státního Zdravotního Ustává

Кліщі звичайні (Ixodes ricinus) трапляються на всій території Чеської Республіки: у листяних та змішаних лісах, на луках, у чагарниках, парках. І якщо раніше можна було говорити про деяку обмеженість їх розповсюдження, пов'язану і з висотою, то нині, з потеплінням клімату, є дані про переміщення популяцій кліщів і на більші висоти (до 1100 м над рівнем моря).

Чим саме небезпечні кліщі?

Кліщі переносять збудники не лише усім відомого кліщового енцефаліту, але і хвороби Лайма, туляремії, гранулоцитарного анаплазмозу людини, бабезіозу, бартонельозу, рикетсіозу. Всі ці захворювання різної природи, симптоматики та носійства.

Незалежно від того, на якій стадії інфекційного захворювання перебуває кліщ, він може передати інфекцію при укусі. Ризик зараження зростає зі збільшенням часу контакту людини з кліщем (прикріплення) та неправильним видаленням кліща (коли, наприклад, під час видалення пошкоджується тіло кліща або якась його частина залишається у тілі людини).

Факт носійства різних захворювань змінюється залежно від регіональних особливостей. До групи найбільшого ризику входять: туристи, дачники, садівники, рибалки, працівники лісових господарств, мисливці, грибники, власники собак та котів, велотуристи та бездомні. Проте глобально в зоні ризику перебуває все населення Чехії, яке в сезон кліщів відпочиває на природі, зокрема в міських парках.

Попри поширений стереотип про те, що кліщі живуть на деревах і чигають згори на жертву, зазначимо, що кліщі є всюди, де є зелена рослинність: у парках, скверах, прибудинкових ділянках. Тобто небезпека зберігається і в містах.

Найпоширеніші захворювання

Найвідомішими та найпоширенішими захворюваннями, які передаються кліщами, є кліщовий енцефаліт та хвороба Лайма (бореліоз).

Кліщовий енцефаліт — це вірусне захворювання, яке вражає центральну нервову систему та передається людині декількома шляхами: через кліщів та через шлунково-кишковий тракт (непастеризоване молоко та молокопродукти). Перші симптоми з'являються зазвичай через 7-14 днів. Захворювання найчастіше двофазне. Перша фаза подібна за симптомами до грипу. Друга наступає через 3-5 днів після першої. Тоді з'являється головний біль, світлочутливість, ригідність потилиці, висока температура, блювота. Уражається центральна нервова система, що супроводжується тремором кінцівок, паралічем нервів, втратою пам'яті. Перебіг захворювання може варіюватися від вкрай важкого до легкого. Внаслідок кліщового енцефаліту може наступити смерть. Наразі Чехія є лідером за кількістю реєстрованих захворювань на кліщовий енцефаліт у Європі. Причому хворіє населення різних вікових груп.

Бореліоз, або хвороба Лайма, це інфекційне захворювання, спричинене бактерією Borrelia burgdorferi, яка передається від тварин до людини через кліщів. Важливим симптомом є почервоніння шкіри у місці укусу (так звана мігрувальна еритема), яке з'являється через 3-30 днів (іноді до 3 місяців). Це безболісна червона або червоно-фіолетова пляма, яка не свербить і має кілька сантиметрів в діаметрі. Найчастіше хворі скаржаться на збільшення лімфатичних вузлів, лихоманку, головний і м'язовий біль, біль у суглобах, можливе ураження нервової системи на пізніх стадіях. Зазвичай хворіють діти та особи старшого віку, переважають жінки.

Ще одним досить поширеним захворюванням є туляремія, де джерелом інфекції є інфіковані гризуни та зайці, і вона може передаватися людині від кліщів або комарів, частіше при прямому контакті з інфікованою твариною, її екскрементам, при торканні мертвої тварини, споживанні недостатньо термічно обробленого м'яса заражених тварин або зараженої води

(наприклад, з природних водних джерел чи небезпечного колодязя) чи заражених овочів.

Захворювання у людини може протікати як загальне захворювання з високою температурою, збільшенням селезінки, атиповою пневмонією або нагноєнням відповідних лімфовузлів. Захворювання лікується антибіотиками.

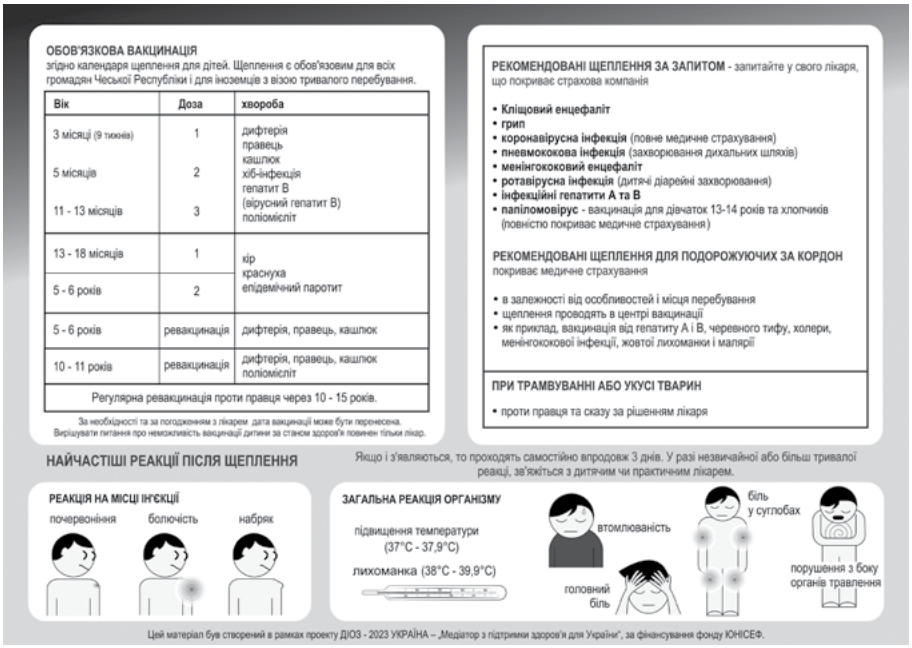
Отже, найефективнішими шляхами боротьби з цими захворюваннями була і залишається профілактика.

Специфічна профілактика шляхом вакцинації, на жаль, існує лише для кліщового енцефаліту. Це означає, що запобігти захворюванню можна за допомогою вакцини. Незважаючи на те, що вакцинація тут доступна і в кабінетах лікарів загальної практики, і в центрах щеплення, загальна кількість вакцинованого населення дуже мала, приблизно 20-25%. У сусідній Австрії кліщового енцефаліту майже не існує, адже щеплено приблизно 90% населення. Досвід інших країн показує, що іншого способу значно знизити захворюваність на кліщовий енцефаліт, крім вакцинації, немає. У Чеській Республіці зазвичай доступні дві різні вакцини, базова схема вакцинації складається з трьох доз, після чого проводиться повторна вакцинація через три роки, а потім кожні 5 років. У старшому віці ревакцинація проводиться кожні 3 роки. Щеплення можна робити з однорічного віку і протягом року, бажано до початку «сезону кліщів». Вакцинація дуже добре переноситься, і медичні страхові компанії фінансово її підтримують, тому вона доступна для широкої громадськості.

Неспецифічна профілактика однакова для всіх захворювань, що передаються кліщами, і полягає у мінімізації можливості укусу кліща та своєчасному й правильному видаленні кліща, який вкусив.

Способи запобігання укусу

- світлий одяг для походів на природу (щоб краще бачити кліща);
- одягайте на природу довгі шкарпетки, брюки зі шворочками або гумками знизу, закрите взуття, футболку з довгим рукавом, бажано одяг з гладкої тканини;
- не сідайте й не лягайте на траву без килимка (найчастіше кліщ пролазить у щілину між взуттям, піднімається вгору і прикріплюється будь-де на тілі);

- обов'язково використовуйте репелент (у формі спрею, гелю, браслету тощо);
- після прогулянки якнайшвидше ретельно огляньте своє тіло на наявність кліщів (прикріплений кліщ не свербить, часто неприємні відчуття можуть з'явитися тільки через кілька годин або днів);
- регулярний догляд за газонами (періодичне скошення трави).

Як правильно видалити кліща

Варто зазначити, що у перші години після укусу кліщ прикріплюється тільки нижньою щелепою (його легше видалити).

Ніколи не використовуйте олії або креми при видаленні кліщів

- Необхідно капнути на кліща дезінфікувальний засіб (найкраще з йодом або спиртом) і дати йому деякий час подіяти, знищуючи бактерії та віруси на тілі кліща. При можливості використовуємо гумові рукавички.
- Спеціальною пластиковою карткою, маленьким тонким пінцетом або іншим засобом для видалення кліщів (можна купити в аптеці) акуратно підхоплюємо кліща якомога ближче до поверхні шкіри.
- Сильно не тиснемо та здійснюємо акуратні розгойдувальні рухи, поступово, легко та обережно витягаючи тіло кліща.
- Після видалення кліща знову дезінфікуємо рану, при необхідності можна заклеїти пластиром.
- Самого кліща в жодному разі не роздавлюємо, а можемо загорнути в папір та спалити або змити в унітаз.

Отже, підсумуємо: проблематика та боротьба із захворюваннями, які передаються кліщами, на території Чехії є достатньо актуальною, тому нехтувати своїм поганим самопочуттям та дивними плямами, що раптово з'явилися на тілі, не варто — краще одразу звернутися до лікаря. І, головне, не забуваймо про специфічну та неспецифічну профілактику цих захворювань. ■

Дізнайтесь більше про акції та події на наших каналах за QR посиланнями

Facebook

Telegram

Instagram

Шановні українські друзі

*Дозвольте познайомити вас з **Mensa Czech Republic**.*

Це некомерційна неполітична асоціація інтелектуально обдарованих людей вищого рівня, без розрізнення раси та віросповідання. Умовою членства є успішне проходження тесту IQ.

Тестування кандидатів проводиться безперервно в різних містах Чехії. Оскільки це не текстове завдання, а графічне, для тестування не потрібне досконале знання чеської мови.

*Члени **Mensa** організовують різні заходи, для участі в яких членство в **Mensa** не обов'язкове.*
Існує кілька типів заходів, таких як:

- *Екскурсії та відвідування різних закладів*
- *Зустрічі сімей обдарованих дітей*
- *Літні табори для обдарованих дітей*
- *Екскурсії, спортивні та інші спільні заходи*

Усі події публікуються в календарі на сайті mensa.cz і доступні для всіх, хто бажає зареєструватися.

*Mensa приділяє велику увагу підтримці дітей та молоді. Окрім літніх таборів, волонтери **Mensa** також проводять інші заходи:*

- *Щороку **Mensa** організовує логічну олімпіаду для дітей та учнів, яка є унікальною та найбільшою у світі подією такого роду. Перший раунд проходить онлайн, другий і третій – очні, а третій (фінальний) відбувається в Празі (наприклад, у Чеському парламенті чи Празькому Граді). Минулого року в логічній олімпіаді змагалися понад 100 тисяч учасників.*
- *У дитячих садках і початковій школі вони допомагають створювати клуби для обдарованих дітей та підтримують їх у розвитку.*
- *У Празі є власна 8-річна гімназія Mensa, де навчаються діти, які пройшли IQ-тести та вступний процес.*

*Ті, хто бажає дізнатися більше, можуть відвідати вебсайт **Mensa Česko** mensa.cz, де можна знайти більше інформації, зокрема електронний журнал, або слідкувати за соціальними мережами Mensa.*

Запрошуємо всіх, хто хоче допомогти або взяти участь у діяльності Mensa!

*Від **Mensa Czech Republic**: **Jan Pokorný***
*Контакт: **sekretarka@mensa.cz***

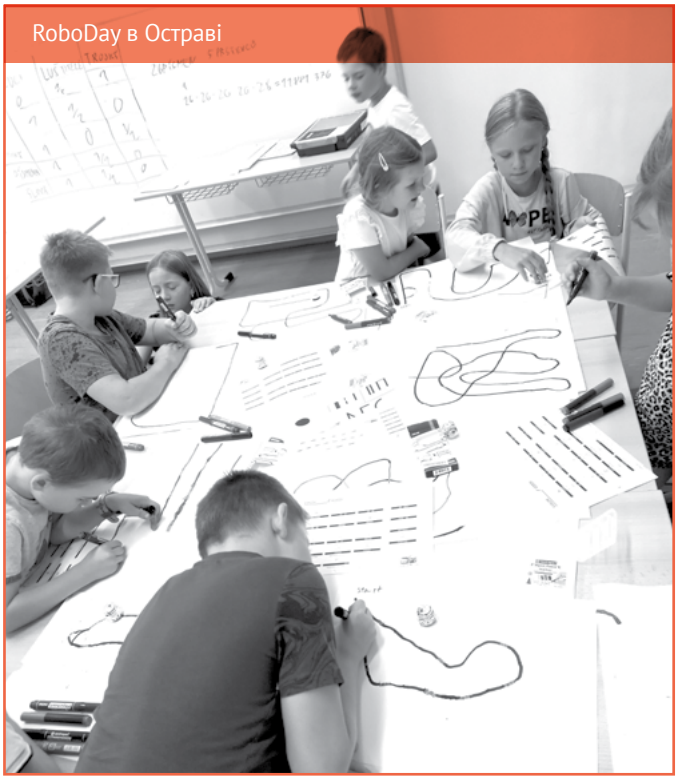
Вихідні для сімей з обдарованими дітьми 2024

EMSC - міжнародний літній табір European Mensa для студентів, загальною мовою є англійська

RoboDay в Острраві

ČEŠTINA

jednoduše s úsměvem

Konverzace a gramatika / Бесіда і граматика

on-line pro cizince | **онлайн для іноземців**

začátečníky i pokročilé | початківці та просунуті

45 хв. **345 Kč** (за 2 особи – 245 Kč / особа)

60 хв. **395 Kč** (за 2 особи – 295 Kč / особа)

Prosím, kontaktujte mne na /
Будь ласка, контактуйте зі мною:
T: +420 704 350 342
E: johnny.english.cz@email.cz

ТУТ МОЖЕ БУТИ ВАША РЕКЛАМА

Для більш детальної інформації пишіть на електронну скриньку нашої редакції:
uicr@centrum.cz

Як захистити себе від гепатиту А?

Гігієна рук та вакцинація

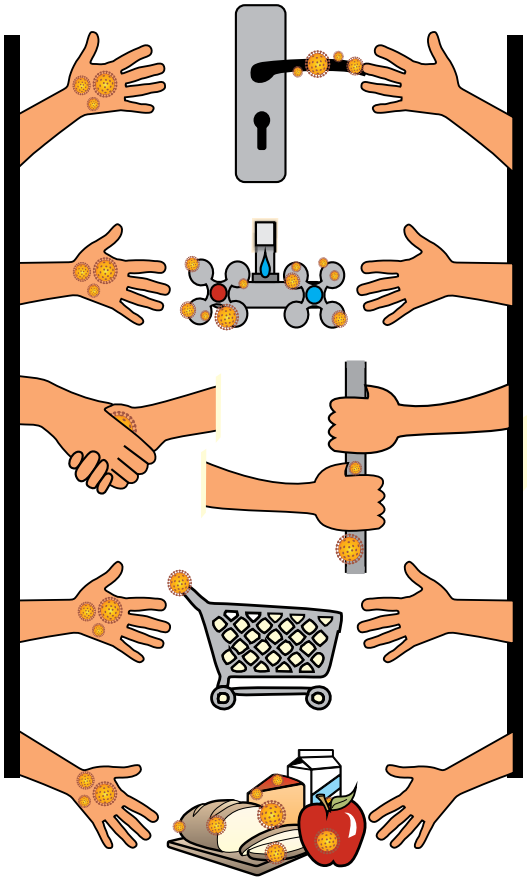
Вірусний гепатит А = інфекційне запалення печінки викликане вірусом гепатиту А в народі широко відома як жовтяниця, хвороба брудних рук

Як передається гепатит А?

Фекально-оральним шляхом.

Вірус із рук інфікованої людини потрапляє на предмети, яких вона торкається.

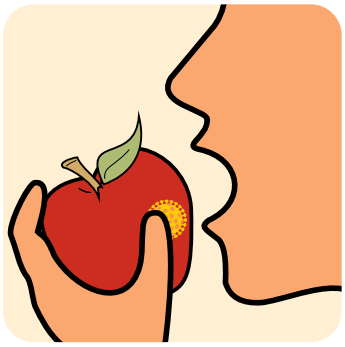
Якщо здорова людина доторкнеться до цих предметів, то може перенести вірус до рота і захворіти.

Хто є джерелом зараження?

Інфікована людина виділяє вірус з випорожненнями.

В інкубаційний період, який триває від 15 до 50 днів, людина може не знати, що інфікована.

Підступність цієї хвороби полягає в тому, що легко передається.

Вірус залишається на брудних руках.

Тому так важливо якнайчастіше мити руки.

слідкуйте за нами у соцмережах

Facebook Instagram Telegram

Цей матеріал був створений в рамках двосторонньої ініціативи ДІОЗ та Фондів ЄЕЗ і Норвегії під назвою: "Покращення доступу до первинної медичної допомоги для найбільш маргіналізованих громад у Чеській Республіці".